

DOZVUKY PROSINCOVÉ GENERÁLNÍ STÁVKY V ROCE 1920 NA LIBOCHOVICKU

HYNEK OBERHEL

Po vzniku Československa v říjnu 1918 musela mladá republika čelit celé řadě problémů. Jedním z nich byla špatná sociální situace. Bída, hlad, špatné pracovní podmínky, nízké mzdy a přetrvávající potíže v zásobování se staly živnou půdou pro radikální levicové myšlenky. Hladové bouře, stávky a demonstrace za zlepšení životních podmínek dělnictva byly v období po skončení 1. světové války na denním pořádku. Sociální napětí se snažila ve svůj prospěch využít rodící se komunistická strana. Nejprve uvnitř Československé sociálně demokratické strany dělnické (dále ČSDSD) došlo k názorovému štěpení a posílení radikálně levicového křídla. V září 1920 byla vytvořena frakce s označením ČSDSD-levice a nakonec se v květnu 1921 vytvořila samostatná Komunistická strana Československa.¹

Na konci roku 1920 byla levým křídlem sociálně demokratické strany vyhlášena generální stávka, která souvisela s napětím uvnitř strany a tzv. bojem o Lidový dům. Generální stávka vyhlášená v termínu od 10. do 17. prosince 1920 je spojována s nepokoji, které vypukly i v jiných místech republiky (např. na Kladensku, Hodonínsku, Třebíčsku a jinde). Na řadě míst byla vyhlášena mimořádná opatření.² Na místech, kde byly nepokoje zvláště silné, dokonce došlo k vyhlášení stanného práva.³

Pro poznání dějů generální stávky na Libochovicku jsou primární především dva zdroje informací. V prvé řadě to jsou presidiální spisy Okresního úřadu Roudnice nad Labem, do jehož obvodu politické správy Libochovicko patřilo. Mezi nimi vyniká presidiální spis č. 650 z 22. prosince 1920, který je podrobnou zprávou o potírání nepokojů sepsanou místodržitelským radou JUDr. Antonínem Paurem

1 Veselý, Jindřich: O vzniku a založení KSČ. Praha 1952, s. 147.

2 Státní okresní archiv Litoměřice se sídlem v Lovosicích (SOkA Litoměřice/Lovosice), fond Okresní úřad Roudnice nad Labem (OkÚ Roudnice n. L.), presidiální spis č. 638/1920 – „Vyhlášení mimořádných opatření“, kart. 34.

3 Grisa, Jan: „At teče krev, nám již je všechno jedno.“ Odras prosincové generální stávky roku 1920 na Libochovicku. In: Porta Bohemica 2019, s. 112.

adresovanou Presidiu zemské správy politické v Praze. Součástí spisu je i zpráva Okresního četnického velitelství, doplněná seznamem zatčených, mapkou zasažené oblasti a vyhláškou vojenského velitele akce kapitána Spáleného. Další vybrané presidiální spisy z roku 1921 dokládají především reakci státní správy na události generální stávky v podobě nových nařízení či různých uznání za projevené nasazení při potlačování nepokojů. Druhým bohatým zdrojem informací jsou trestní spisy dochované ve fondu Krajského soudu v Litoměřicích. Zde se dovídáme o míře zapojení jednotlivých obžalovaných a o podobě nepokojů na konkrétních místech. Nutno podotknout, že nepokoje zasáhly i obce v sousedních soudních okresech Lovosice, Litoměřice či Roudnice, ty však v tomto příspěvku nereflektuji.

Generální stávka ve sledované oblasti byla výjimečná svým územním rozsahem, který lze označit za souvislý celek. Specifické bylo také to, že kromě dělnictva z několika málo průmyslových podniků (sklárna, cukrovar) byly účastníky stávky především zemědělstí dělníci pracující ve dvorech libochovického panství Herbersteinů. Libochovicko bylo tehdy ryze českým územím nacházejícím se na česko-německé jazykové hranici v severozápadních Čechách, oblastí s převládající zemědělskou výrobou a pouze minimálním zastoupením průmyslu.

Předzvěstí prosincových událostí na Libochovicku se stala stávka a následně výtržnosti v doksanském cukrovaru v červenci 1920, které svědčí o doutnající napětí mezi zemědělským dělnictvem a o jeho radikalizaci. Spory ředitele cukrovaru s dělníckými důvěrníky eskalovaly v útok několika mladých komunisticky smýšlejících dělníků na tři starší kolegy, členy Jednoty cukrovarnických zřízenců. Situaci se nepodařilo urovnat ani intervencí okresního úřadu v Roudnici, který vyslal svého zástupce,⁴ a v cukrovaru nakonec museli zasáhnout četníci. Útočníci byli Krajským soudem v Litoměřicích odsouzeni k podmíněným trestům a ředitel cukrovaru, který přispěl svým dílem k vyhocení situace, byl odsouzen k peněžitě pokutě.⁵

Radikální levicové myšlenky měly na Libochovicku silnou odezvu. S komunisty zde sympatizovalo zemědělské dělnictvo Herbersteinových dvorů, dělnictvo v Morávkově sklárně v Libochovicích a dělnictvo několika dalších průmyslových podniků.⁶

Průběh nepokojů na Libochovicku zpracoval podle zprávy místodržitelského rady Paura nejdříve František Křivánek, jehož text je dobově zatížen,⁷ a nedávno

4 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 369/1920 – „Doksany, stávka a výtržnosti“, kart. 34.

5 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 499/1921 – „Stávka v cukrovaru v Doksanech – výtržnosti“, kart. 34.

6 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 543 – „Komunistické strany – utvoření“, kart. 34.

7 Křivánek, František: Prosincová generální stávka na Libochovicku. In: Kulturní měsíčník.

podobně znovu Jan Grisa, který doplnil podrobnosti na základě dalších pramenů (především trestních spisů krajského soudu v Litoměřicích)⁸. Samotné dění během stávky tedy uvedu jen stručně.

Nepokoje byly předem domluveny a naplánovány na tajné schůzce v prostorách libochovické sklárny v sobotu 11. prosince 1920. Zde bylo domluveno, že druhý den bude na libochovickém náměstí tábor lidu, na kterém bude apelováno na vytvoření závodních rad. Zároveň bylo vytištěno 1 000 letáků s komunistickým programem a výzvou směřující k vojsku.⁹

V neděli 12. prosince dopoledne telefonoval Okresnímu úřadu v Roudnici nad Labem velitel četnické stanice v Libochovicích vrchní strážmistr Jaroslav Stroner a později také ředitelství libochovického panství a informovali o nepovolené demonstraci na náměstí.¹⁰ Řečníci Čeněk Zeman, úředník Zemědělské nemocenské pokladny z Libochovic, Eduard Paur, poručník ve dvoře v Poplzcích, a Antonín Zábanský, sklář z Libochovic, vybízeli přítomné důvěrníky sociálně demokratické strany, aby ve svých obcích propagovali ihned generální stávku veškerého zemědělského i průmyslového dělnictva. Dále aby zavedli na velkostatkách a v průmyslových podnicích tzv. závodní rady, které budou mít za úkol zabrat veškeré dvory a podniky, zmocnit se veškerých zásob, dobytka, peněz atd. a zbavit dosavadní funkcionáře jejich práv. Přítomní důvěrníci s výzvou souhlasili a během téhož dne ve svých obcích provedli volby nařízených závodních rad.¹¹ Tyto závodní rady byly zřízeny na všech dvorech panství Herbersteinů a dalších panských dvorech, konkrétně v Libochovicích, Eváni, Chotěšově, Klapém, Budyni nad Ohří, Kostelci nad Ohří, Brníkově, Podbradci, Vrbičanech, Mšeném¹², Charvátcích, Martiněvsi, Loucké a v Brozanech nad Ohří. V průmyslových podnicích byly postaveny závodní rady v libochovické sklárně a mšenském cukrovaru.¹³

Aby nebyl ohrožen majetek nejen panství Herbersteinů a také státní zájmy, místodržitelství při Okresní správě politické v Roudnici JUDr. Antonín Paur, který si uvědomil, že k zabránění nepokojů nemá dostatek četnických sil, ihned domluvil s divizním velitelstvím v Litoměřicích vyslání vojenské posily.¹⁴ Vede-

Roudnice nad Labem 1970, s. 155–156, 172–174.

8 Grisa, Jan: „Ať teče krev, nám již je všechno jedno.“, s. 112–136.

9 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okrese libochovickém“, kart. 34.

10 Tamtéž.

11 Tamtéž.

12 Úřední název obce je dnes Mšené-lázně.

13 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okrese libochovickém“, kart. 34.

14 Tamtéž.

ním bezpečnostních opatření na místě byli pověřeni místodržitelství koncipista Ladislav Karas a četnický kapitán František Faltina. Místodržitelství rada Paur celý zbytek dne přijímal v úřadě telefonické zprávy o situaci z různých stran, zejména z ředitelství libochovického panství, četnických stanic, ze Mšena a dalších míst. Zavedl permanentní denní i noční službu na poště v Roudnici i v Libochovicích a v úřadu okresní správy politické.

Velitelé s částí vojska vyrazili nejprve do Chotěšova, odkud již přišla zpráva o obsazení dvora revolucionáři. Po příjezdu vojáků dělnické hlídky dvůr vyklidily a umístěna v něm byla posádka deseti mužů s podporučíkem.¹⁵

Přeprava vojska do Libochovic ale v prosincovém počasí nebyla jednoduchá.auta se pohybovala pomalu, často uvázla ve sněhu a bylo nutné kola podkládat řetězy a podsypávat šterkem. Dokonce jedno nákladní auto mělo poruchu a druhé havarovalo.¹⁶

Koncipista Karas s kapitánem Faltinou rozhodli o dislokaci vojska ještě během nedělní noci a brzkého pondělního rána. Osobní a nákladní auta rozvezla posádky v síle pěti až sedmi mužů do jednotlivých dvorů, které vojáci preventivně obsadili. To proběhlo bez zvláštních příhod až na Brníkov, kde posádka nedokázala vzdorovat přesile davu a musela být posílena. Kvůli zesílení posádky v Brníkově už ale nezbyly kapacity vojska k obsazení dvorů v Poplzech a v Podhoře.¹⁷

Vzhledem k nedostatku mužstva požádal místodržitelství rada Paur Presidium zemské správy politické v Praze o zařízení dalšího vyslání posil, které dorazily do Libochovic v pondělí 13. prosince v poledne v síle 30 mužů pod velením poručíka. Toto mužstvo bylo použito k zesílení posádky samotných Libochovic. Dvůr Podhora byl obsazen a správci odňaty klíče, v jiných dvorech, zvláště v Brníkově a Chotěšově, se lidé shlukovali a dotírali na střežící vojíny. Koncipista Karas proto požádal místodržitelství rada Paura v Roudnici o intervenci u 3. divize v Litoměřicích, aby poskytla další vydatnou posilu. Velitelství poté okamžité vyslalo posily o síle 150 mužů se 4 důstojníky.¹⁸

Během noci z pondělí na úterý tedy mohly být veškeré posádky zdvojnásobeny a obsazeny i další dvory. Nikde, kde přes den byla posádka, nedošlo k žádným násilnostem. Kde posádka nebyla, došlo k odnětí klíčů správci a sepsání inventáře, zničeno nebo rozkradeno nebylo nic.

15 Tamtéž.

16 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okrese libochovickém“, kart. 34.

17 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okrese libochovickém“, kart. 34.

18 Tamtéž.

Incidenty proběhly pouze v Mšeně¹⁹ a Martiněvsi²⁰, ty ale skončily zatčením členů závodních rad.

V Libochovicích byla ve sklárně firmy Morávek odhalena základna pro přípravu generální stávky včetně výroby letáků a zázemí pro tajné schůze, což mělo za následek vysoký počet zatčených, a to včetně řečníka Čeňka Zemana a libochovického starosty Františka Horkého.²¹ Další zatýkání proběhlo za přítomnosti koncipisty Karase s vojenskou asistencí v Chotěšově a Mšeném.²² Pátrání po organizátorech stávky, domovní prohlídky a rozsáhlé zatýkání pokračovalo i v následujících dnech. Zatčen byl i starosta Eváně František Hofman s dalšími osobami, což se neobešlo bez potíží a místní posádka musela být posílena.²³ Mezitím ve čtvrtek 16. prosince byla již na několika místech, kde se stávkovalo, zahájena práce. Cukrovary ve Mšeně a v Libochovicích, sklárna v Libochovicích a koželuzna v Budyni po vyloučení některých štváčů zahájily opět výrobu. Rovněž tak Herbersteinovy dvory Kostelec nad Ohří, Vojničky, Solany. Na ostatních dvorech se neudály žádné výtržnosti.²⁴

V pátek 17. prosince se konala v Libochovicích schůzka všech správců Herbersteinových dvorů, kteří od ředitele panství dostali instrukce, aby osoby spjaté s tímto hnutím již nepřijímali zpět do práce. Pro zklidnění obyvatelstva byla také vydána vyhláška vojenským velitelem akce kapitánem Spáleným, který se tímto textem nejspíš bránil proti pomluvám, které se o vojenské akci šířily. Konstatoval, že „vojsko v oblasti operuje z nařízení vlády a neslouží kapitalistickým zájmům“. Jako hlavní důvod zásahu uvedl ohrožení zásob potravin, které nebyly zabráním dvorů dostupné obyvatelstvu. Dále konstatoval, že při ubytování mužstva byly brány v úvahu taktické a technické důvody. Automobily a povozy byly rekvírovány zákonným způsobem.²⁵ Pokračovalo se v zatýkání osob a u jednoho zatčeného komunisty byly v zápisníku nalezeny různé poznámky týkající se celé plánované komunistické akce. Poslední zatčení, kteří nebyli zastiženi doma a sami se pak

19 SOKa Litoměřice/Lovosice, Četnická stanice Mšené-lázně, inv. č. 1, Památník četnické stanice Mšené 1849-1927, kn 1, nestránkováno

20 SOKa Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okresu libochovickém“, kart. 34.

21 Tamtéž.

22 SOKa Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okresu libochovickém“, kart. 34.

23 Státní oblastní archiv Litoměřice, fond Krajský soud Litoměřice, inv. č. 815, spis Vr 3065/20, kart. 532.

24 SOKa Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okresu libochovickém“, kart. 34.

25 Tamtéž.

dobrovolně přihlásili na četnické stanici v Libochovicích, byli eskortováni v pondělí 20. prosince. Během pondělí podnikl koncipista Karas s četnickým kapitánem Faltinou inspekční cestu po všech vojskem obsazených objektech, aby vše našli „v normálních klidných poměrech“.²⁶

Vzhledem k rychlému ukončení nepokojů a rychlému návratu k běžnému provozu byla vojenské asistence stažena na 60 mužů a zbylí vojáci se během dopoledne v úterý 21. prosince vrátili ke svým útvarům. Zbylé mužstvo bylo rozděleno do míst, kde se nacházely četnické stanice. Celé vojenské asistenci velel důstojník se sídlem v Libochovicích a byla určena k podpoře četnictva při pochůzkách a setrvala na svých místech přes vánoční svátky až do Nového roku.²⁷

Celý průběh zásahu byl klidný, bez násilností, pouze v Brníkově došlo k pokusu o odzbrojení vojáků a nebezpečným výhrůzkám. Celá akce byla ale ze strany komunistů systematicky připravena – vypracovali program obsazení důležitých objektů, využívali hlídky, přerušovali telefonní linky, schůzovali a vedli letákovou kampaň. Akci se však podařilo zmařit v samém zárodku včasným zásahem státní moci, zaváhání by pravděpodobně dalo prostor ke vzniku obtíží. Většina účastníků celého hnutí byla zatčena. Ačkoliv se prameny v počtu zatčených osob různí, za věrohodné číslo můžeme považovat asi 120 zadržených osob (včetně tří starostů), kteří byli dopraveni ke Krajskému soudu v Litoměřicích. Vůdčími osobnostmi celého hnutí byli označeni libochovický starosta František Horký a řečník Čeněk Zeman. Mladé mužstvo vojenské asistence překvapilo svým nasazením, stejně jako četnictvo konalo službu dle potřeby a téměř bez oddechu. Celkem bylo k potlačení nepokojů nasazeno 270 vojáků s osmi důstojníky. Chování komunistů po prvním nezdaru bylo hodnoceno jako zbabělé, po prvotním odhodlání se při první konfrontaci se státní mocí rozutekli.²⁸

Výmluvné bylo zamyšlení nad nepovedenou komunistickou akcí redaktora levicových novin „Rudé proudy“: „Smutné svátky připraveny tak v četných zdejších rodinách. Než sny účastníků byly splněny. Toužili po úřadech a dostali se ke krajskému soudu do Litoměřic, jezdí zdarma v autech, mají zdarma komunistickou stravu, nepotřebují jako komunisté peněz, mají společný otop a osvětlení, dostanou zajisté co nejdříve i komunistický mundur. Doufáme, že jejich rozpálené mozky brzy vychladnou.“²⁹

Nezdařená akce komunistů měla celou řadu důsledků. Účastníci revoluce byli zatčeni, vyšetřováni a postaveni před soud. Jednotlivá stání probíhala hned zkraje

26 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 650/1920 – „Komunistické hnutí v soudním okrese libochovickém“, kart. 34.

27 Tamtéž.

28 Tamtéž.

29 Rudé proudy, 24. 12. 1920, V Budyni. s. 4.

následujícího roku. Trestnou činnost nejčastěji soud hodnotil jako veřejné zlehčování ústavu vlastnictví na základě § 305 trestního zákona, podle kterého mohl uložit trest odnětí svobody na dobu jednoho až šesti měsíců. Vůbec nebyly reflektovány protistátní úmysly a nebyl zdůrazňován převratový charakter celé akce. Obžalovaní byli dále odsouzeni na základě paragrafu § 98, písmeno b) trestního zákona – za nebezpečné vyhrožování a § 83 trestního zákona – násilné vniknutí. Na druhé straně byl velmi často využit i § 2 trestního zákona – důvody vylučující zlý úmysl, který umožňoval nenahlížet na jednání obžalovaných jako na trestný čin. Několikrát byla soudem zmíněna i nedostatečná inteligence jako polehčující okolnost, která dělníkům neumožňovala uvědomit si důsledky svého jednání. Stejně paragrafy byly použity při zúčtování s revolucionáři v celé tehdejší ČSR. V zásadě lze říci, že soudy byly k „revolucionářům“ celkem mírné. Jedna třetina obžalovaných (minimálně 36 osob) byla zproštěna viny. Druhá třetina dostala tresty v řádu několika málo týdnů. Zbývá třetina obdržela tresty v délce několika měsíců, nejčastěji dva až čtyři měsíce, nejpřísnější tresty byly vyměřeny v délce pět a osm měsíců. Díky krátkým trestům se obžalovaní mohli vrátit rychle do běžného života, ale ne vždy se to obešlo bez komplikací, neboť někteří již nebyli zpět do svých zaměstnání přijati.³⁰

Starosta Mšeného Jan Halík a starosta Libochovic František Horký se po návratu z vazby setkali s odporem členů zastupitelstva, a to byli oba zproštěni viny. O zaměstnání přišel Čeněk Zeman, který nakonec našel nové místo v Lounech. Po svém propuštění čelil obvinění, že zpronevěřil finanční prostředky svého zaměstnavatele, čemuž se úspěšně bránil. U soudu se ocitl tentokrát jako žalobce a za nactiutrhačství se mu musel omluvit majitel libochovické sklárny Morávek, který rovněž musel přispět částkou 500 korun místní sklářské skupině. Ze stejných důvodů byl souzen i Karel Zajíček, bývalý 1. náměstek libochovického starosty.³¹

Dřívější důvěrník strany Eduard Paur, bývalý šafář na herbersteinském dvoře, se po návratu z vyšetřovací vazby již do dřívější služby nevrátil, jeho opětovné přijetí bylo správou panství odepřeno. Nějaký čas byl bez místa a zastával funkci důvěrníka strany komunistické na Libochovicku, nicméně „postrádaje vůbec jakékoli i částečné inteligence, byl nucen na nátlak strany této funkce se vzdát.“³² Brzy na to vystoupil ze strany a zůstal bezpartijní. Správa panství jej nakonec přeci jen opět přijala za šafáře a veřejnou činnost již nevykonával.³³

30 Grisa, Jan: „Ať teče krev, nám již je všechno jedno.“, s. 126–128.

31 Tamtéž, s. 130.

32 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 619/1921 – „Politické poměry na Libochovicku a Lounsku – vliv komunistů“, kart. 34.

33 Tamtéž.

Vězení členy závodních rad natolik stmelilo, že se dokonce na jaře 1921 konala „přátelská zábava bývalých uvězněných soudruhů“. Jednalo se o sbírkovou akci, na níž se přispívalo do společného vězeňského fondu, který měl sloužit k zaopatření rodin uvězněných, pokud by došlo k dalšímu nepodařenému pokusu o převrat.³⁴

Nebyli však jenom zatčení, ale byli i uprchlí. Šlo patrně o Josefa Zábranského, ruského legionáře, který se účastnil prosincových událostí, ale před zatčením utekl do Ruska. Zábranský dokonce zaslal libochovickým četníkům z ruských hranic pozdravnou pohlednici.³⁵

Velkým překvapením je profil typického účastníka nepokojů na Libochovicku, čemuž se ve svém článku podrobně věnuje Jan Grisa.³⁶ Nejde o mladé svobodné muže, ale naopak o otce rodin s životními zkušenostmi a dobrou pověstí. Průměrný věk účastníků se pohyboval kolem 38–39 let. Mladíků do 20 let bylo naprosté minimum. Dalo by se očekávat, že jádro budou tvořit mladí lidé bez závazků se silnější tendencí k radikalizaci myšlení. To zde neplatilo.

Po stažení zbytku vojenské asistence zpět do kasáren, vyslechlo mužstvo pochvalné uznání od zemského vojenského velitele generála Jana Syrového, který ocenil příkladné plnění povinností. Ve své pochvalě uvedl, že veškeré vojenské oddíly se při prosincových nepokojích zachovaly naprosto bezvadně a plnily s největší ochotou své úkoly.³⁷ Vojenská asistence byla složena z 1. roty hraničářského praporu z Děčína a z části 1. praporu 42. pěšího pluku z Terezína.³⁸ Stejně tak byla vyslovena i pochvala prezidentem republiky veškerému četnictvu, jež se aktivně účastnilo obnovení pořádku. Místodržitelství rada Paur doporučil ke zvláštnímu uznání vedoucího bezpečnostní služby celé akce kapitána Františka Faltina, velitele četnických stanic v Libochovicích, Budyni, Mšeném, Košticích a Doksanech. Dále uvedl ještě několik řadových četnických strážmistrů.³⁹

Především pak vznikl nový oběžník pro poskytování četnické asistence v případech nepokojů, ve kterém bylo zakotveno právo bezpečnostních orgánů v předem definovaných případech použít zbraň. Mezi takové případy patřilo např. překonání odporu směřujícího k zabránění služebního výkonu nebo odvrácení násilného

34 Grisa, Jan: „Ať teče krev, nám již je všechno jedno.“, s. 130.

35 Tamtéž, s. 128.

36 Tamtéž, s. 126.

37 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 63/1921 – „Uznání vojenským asistencím použitým v prosinci 1920 na Libochovicku“, kart. 34.

38 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 2/1921 – „Uznání vojenské asistenci při státu nebezpečném hnutí v prosinci 1920“, kart. 34.

39 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 7/1921 – „Potlačení revolučního hnutí, působení četnictva“, kart. 34.

útoku. Tato instrukce mimo jiné poukazovala na to, že tam, kde byly pohotově odeslány dostatečně silné mocenské prostředky, bylo možné se použití zbraně vyhnout. A pouhá přítomnost bezpečnostních orgánů stačila k zachování právního řádu.⁴⁰ Rovněž vznikl oběžník upravující vyžádání a upotřebení vojenské asistence varující před neuvážlivým opatřováním, přesouváním a odvoláváním vojenských oddílů.⁴¹

Další nové nařízení vycházející z praxe potlačování komunistických nepokojů se týkalo zabezpečení poštovního, telegrafního a telefonického provozu. V případě že v budoucnu nastanou okolnosti ohrožující úřední provoz, telegrafní a telefonní provoz měl být udržen za každou cenu. Konkrétně spojení politických a vojenských úřadů s telefonní ústřednou bylo prvořadé. Poštovním úřadům se mělo dostat ochrany ze strany četnictva, státní policie nebo vojska. Na žádost úřadů měla být rozšířena denní služba nebo zavedena noční služba.⁴²

Presidium zemské správy politické v Praze vyslovilo dík a uznání okresnímu hejtmanu JUDr. Františku Malzovi, místodržitelskému radovi JUDr. Antonínu Paurovi a místodržitelskému koncipistovi Ladislavu Karasovi, „že zdejší úřad (...) zakročil proti nezákonným akcím a pachatelům činů trestných v okrese způsobem promyšleným a energickým a s takovou pohotovostí a rychlostí, že tomuto zakročení (...) přičísti dlužno hlavní zásluhu o to, že celému hnutí protistátnímu jak preventivně, tak represivně ihned bylo čeleno s úspěchem a hnutí to také krátce bylo zdoláno.“⁴³

Civilní úřady následně po nějakou dobu věnovaly zvýšenou pozornost schůzím komunistů a jejich činnosti. Státní správa jejich aktivity nepodceňovala a hrozbu komunistického puče brala vážně. Ministerstvo vnitra údajně zachytilo důvěrnou informaci, že němečtí komunisté z Liberce chystají na 20.–25. května 1921 všeobecnou stávku, která měla být změřením sil s československou vládou. Bližší podrobnosti nebyly známy, nevědělo se dokonce ani, zda se má jednat o stávku hospodářskou či politickou. S proklamací stávky a agitací se mělo začít hned po 1. květnu 1921. Okresní úřady měly situaci bedlivě sledovat a v případě pozitivního pozorování vše ohlásit. V takovém případě by byla učiněna rozsáhlá bezpečnostní opatření v součinnosti s vojenskými úřady k zajištění veřejného klidu

40 SOKa Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 206/1921 – „Četnická asistence v případě nepokojů“, kart. 34.

41 SOKa Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 181/1921 – „Vyžadování a upotřebení vojenských asistencí“, kart. 34.

42 SOKa Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 255/1921 – „Zabezpečení poštovního, telegrafního a telefonního provozu při nepokojích“, kart. 34.

43 SOKa Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 4 – „Díku vzdání za potlačení protistátního hnutí v prosinci 1920“, kart. 34.

a pořádku. V obvodu roudnického hejtmanství však podobné přípravy zaznamenány nebyly.⁴⁴

Zajímavou epizodou se stalo úřední sledování činnosti Rudolfa Adama, syna masérky ze Mšena, toho času nezaměstnaného, příslušného do Štěkne (okres Strakonice). Zaměstnání ztratil snad z důvodu peněžních machinací. V lednu 1921 byl dopaden ve Štěkni a předán okresnímu soudu ve Strakonici pro pokus o vyvlastnění velkostatku ve Štěkni u příležitosti komunistických nepokojů dne 11. prosince 1920. Ve Štěkni byl známý svou výstředností. Protože se mu nedařilo zajistit si živobytí řádným způsobem, rozhodl se získat popularitu pobuřováním a protistátními řečmi. A prosinec 1920 se mu k tomu zdál nejvhodnější dobou.⁴⁵ V hostinci „U Bendlů“ ve Mšeném pravil: „že není věc komunistů skončena, že to tak nenechají, že peníze na to dostali, v březnu že učiní nový převrat za pomoci bolševiků maďarských a Poláků, kteří vtrhnou na Těšínsko, komunisté zvítězí. Nyní že si opatří zbraně a že se musí Sokolům zbraně odejmout.“ Těmito výroky se dostal do hledáčku četníků ve Mšeném, odkud rychle utekl a pokusil se ukrýt ve Štěkni, kde už o něm věděli a očekávali jeho návrat.⁴⁶

Libochovické události nezůstaly bez povšimnutí ani ve vyšších politických kruzích. Poslanec Jaroslav Blažek a další vznesli námitky pro porušování zákonných ustanovení a protizákonných návrhů okresních hejtmanů na suspendování obecních starostů a členů obecních zastupitelstev. Okresnímu hejtmanovi v Roudnici bylo kladeno za vinu, že v rozporu s ustanovením § 100 odst. 2 zákona o obecním zřízení vyzval Okresní správní komisi v Libochovicích, aby suspendovala po dobu trestního vyšetřování všechny členy obecních zastupitelstev a starosty, kteří byli v prosincových událostech zapojeni. Okresní správa v rozporu s výše citovaným ustanovením uposlechla výzvy a svým oběžníkem č. 236 ze dne 31. ledna 1921 tak i učinila. Okresní hejtman šel ještě dál a ze své moci suspendoval starostu města Libochovic, ačkoliv sám o sobě takového zákonného práva neměl.⁴⁷

Okresní hejtman JUDr. František Malz se v dopise adresovaném Presidiu zemské správy politické v Praze hájil okolnostmi, které ho k činu vedly. Libochovický starosta František Horký byl pro účast na rozšiřování letáků zatčen a předán do vyšetřovací vazby u Krajského soudu v Litoměřicích. Po dobu jeho vyšetřování byl

44 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 264/1921 – „Komunistická strana v Československu, přípravy ke generální stávce“, kart. 34.

45 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 98/1921 – „Komunistické hnutí v soudním okrese libochovickém“, kart. 34.

46 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 3/1921 – „Komunistické hnutí v soudním okrese libochovickém, rozmnožení četnické stanice ve Mšeném u Budyně“, kart. 34.

47 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 306/1921 – „Porušování zákonných ustanovení okresními správami politickými v Roudnici a Rakovníku“, kart. 34.

správou městského úřadu pověřen první starostův náměstek František Zajíček. Po propuštění z vazby nebyl starosta Horký k úřadu připuštěn v zájmu veřejného klidu a pořádku, neboť komunistické hnutí bylo v libochovickém okrese stále aktivní především skrze tajné schůzky a porady. Obyvatelstvo nesympatizující s komunisty pozbylo po prosincových událostech veškeré důvěry v osobu starosty Horkého. Po provedeném soudním líčení a následném odvolání se František Horký mohl po definitivním zastavení trestního řízení opět ujmout úřadu. Jakmile se tak stalo, všichni členové obecního zastupitelstva kromě komunistů podali rezignaci. Dokonce odmítli se svolením svých stran vstup do správní komise a s poukazem na neudržitelný stav úřadování u městského úřadu v Libochovicích požádali o jmenování vládního komisaře.⁴⁸

Dalším ozvěnou ve vysokých politických kruzích byla naléhavá interpelace poslanců v čele s Ladislavem Kučerou na ministry spravedlnosti, vnitra a národní obrany ze dne 15. prosince. Ti ve svém protestu uvedli, že během generální stávky byly bezdůvodně zatčeny stovky osob, se kterými bezpečnostní složky zacházely jako se sprostými vrahy. Byly voděny v železech, do věznic byly přepravovány otevřenými železničními vagóny, v separacích byly týrány a znásilňovány. Jejich připomínky pokračovaly v duchu nepřiměřeného četnického zásahu, upírání práva na stávkou, zbytečných průtahů při výsleších a sepisování soudních protokolů. Místodržitelství rada Paur ve svém vyjádření ze dne 20. prosince uvedl, že ve zdejším okrese nebyl nikdo zatčen bezdůvodně, neboť doposud nebylo proti nikomu zastaveno trestní stíhání. Zatčení byli k soudu dopravováni stejnými auty, která přepravovala četnictvo a vojsko k potlačení nepokojů. Pouta byla nasazena pouze jednomu zatčenému, který se pokusil vytrhnout pušku vojínovi a i po svém zatčení si počínal výhrudně. Četnictvo i vojsko si při akci počínalo vždy podle platných předpisů, rovněž se zatčenými bylo zacházeno v mezích zákona.⁴⁹

Okresní hejtmanství v Roudnici bylo v lednu 1921 Presidiem zemské správy politické v Praze vyzváno oběžníkem k vyčíslení všech mimořádných výdajů vzniklých při potírání nepokojů v prosinci 1920. Přednosta úřadu vyčísлил své výdaje na 998 korun, které zahrnovaly především cestovní výlohy místodržitelského koncipisty Karase.⁵⁰ Okresnímu hejtmanství pak byla v červnu 1921 přiznána částka 700 korun jako částečná úhrada mimořádných výdajů.⁵¹

48 Tamtéž.

49 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 42/1921 – „Naléhavá interpelace poslance Ladislava Kučery a soudruhů v záležitosti prosincových nepokojů“, kart. 34.

50 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 44/1921 – „Výše mimořádných výdajů vzniklých politické správě v Čechách při posledních komunistických výtržnostech v měsíci prosinci 1920“, kart. 34.

51 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., spis č. 422/1921 – „Mimořádné výdaje vzniklé

V libochovickém soudním okrese nebylo komunistické hnutí zlomeno potlačením prosincových nepokojů. Politická správa v Roudnici se obávala propuknutí nových nepokojů a poukazovala na pokračující upevňování komunistického hnutí. Místodržitelství rada Paur konstatoval, že zde chybí deset až dvanáct četníků. Ve své zprávě četnickému velitelství v Litoměřicích uvedl, že téměř veškeré zemědělské a tovární dělnictvo náleží do komunistického tábora. Zmiňuje časté schůze místních komunistů, většinou tajné a jejich čilé kontakty se soudruhy z Loun a Litoměřic. Dále varoval před možnou rozbuškou v podobě náhlého propuštění z práce a nedostatečným zásobováním potravinami, zejména moukou a chlebem. Svou zprávu zakončil žádostí o zvýšení stavu četnických stanic v libochovickém okrese.⁵²

Palčivý problém nedostatečného stavu četnictva v roudnickém okrese se podařilo vyřešit až v dubnu 1921. V rámci systemizace byly po dohodě s Četnickým zemským velitelstvím v Praze doplněny nedostatečné stavy četnických stanic. Dále byly dočasně posíleny stanice v Roudnici o tři muže a po jednom muži pak v Libochovicích, Mšeném a Budyni nad systemizovaný stav.⁵³

V tomto období, nedlouho po skončení 1. světové války, stále nebyly vyřešeny problémy se zásobováním, stále panoval nedostatek potravin, především mouky a jiných surovin. Obavy z opakování podobného incidentu měly svůj dopad. Předně měl být na popud politické správy zvýšen přísun základních potravin do regionu,⁵⁴ aby se občané neuchylovali k dalším hladovým bouřím, které se nejednou transformovaly v dělnické manifestace.

Necelý rok po vyhlášení generální stávky proběhly volby do obecních zastupitelstev. V Libochovicích, kde tehdy žilo 2600 obyvatel, obdrželi komunisté celkem 431 hlasů a získali tak 9 mandátů v třicetičlenném městském zastupitelstvu, což bylo hodnoceno jako veliký úspěch.⁵⁵

při revolučních akcích v prosinci 1920“, kart. 34.

52 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 205/1921 – „Politický okres Roudnice, neúplný stav četnictva, nebezpečí nového pokusu komunistů o převrat“, kart. 34.

53 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 254/1921 – „Okres roudnický, stav četnictva“, kart. 34.

54 SOKA Litoměřice/Lovosice, OkÚ Roudnice n. L., presidiální spis č. 8/1921 – „Napjatá situace pro naprostý nedostatek mouky“, kart. 34.

55 Grisa, Jan: „Ať teče krev, nám již je všechno jedno.“, s. 132.

The Reverberations of the General Strike at the Libochovice District in December 1920

After the establishment of Czechoslovakia in October 1918, the young republic faced a wide range of issues, including the poor social situation that became a breeding ground for radical leftist ideas. The emerging communist party attempted to benefit from the social tension. At the end of 1920, the left wing of the social democratic party announced a general strike that was related to the tension inside the party. Extraordinary measures were declared in many places where unrest flared up.

The general strike was exceptional for its territorial scope. Furthermore, in addition to workers from only several industrial enterprises, agricultural workers primarily participated in the strike. In 14 places in total, control was taken over by farming facilities and company boards were established. The disturbances were suppressed within several days in collaboration with the Roudnice District Political Administration and the military. The resolute intervention of the state power resulted in the quick pacification of the situation without any violence or substantial material damage.

The abortive communist event led to multiple consequences. The revolution participants were arrested, investigated, and taken to court. Many participants of the unrest incidences lost their jobs and had to find a new way to earn a living. Up to the 1921 New Year's Eve, the police stations in the area were reinforced. The state responded to the critical situation and issued many instructions for similar situations. Civil offices paid greater attention to communist meetings and activities for some time. The communist movement in the Libochovice district did not go silent, and less than a year after the general strike, it impressively succeeded in the local authority elections.